ASPECTS OF MOOD CATEGORY OF THE VERB IN AN OLD ROMANIAN GRAMMAR

Andreea Drişcu, PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: It is known that morphology is one of the most stable level from all the grammar levels, but in the old Romanian language there are some interesting aspects determined by many formal oscillations. They can be explained by the fact that at the end of the eighteenth century there were used new phonetic and morphological forms along with the old ones. The usage of etymological forms together with verbal forms which have been copied by a foreign pattern made that the verbal system to be formed of short, synthetic forms, but also of long, periphrastic ones. These aspects reveal a mixt, unstable verbal system and that is a common feature for all old Romanian grammar text. I decided to analyze some of the verbal moods particularities, applied on Radu Tempea's Romanian Grammar from 1797 and on other old grammar texts.

Keywords: Romanian literary language, grammar, verb, verbal moods, eighteenth century.

Secolul al XVIII-lea reprezintă o perioadă de profunde schimbări în plan lingvistic, schimbări determinate de renunţarea treptată la influenţa culturii slavone şi de orientarea spre Occident, concomitent cu redescoperirea limbii latine şi a celor romanice. În acest moment limba română veche a cunoscut intense modificări la toate nivele limbii, cel mai afectat fiind nivelul lexical, compartiment în care procesul de îmbogăţire şi diversificare este mai evident, prin împrumuturi romanice şi prin calcuri numeroase.

Într-o măsură mai mică este afectat de schimbare şi compartimentul morfologiei, precum şi al terminologiei care însoţeşte descrierea faptelor de limbă. Chiar dacă este considerat un domeniu mai puţin permeabil la schimbări structurale, morfologia textelor din secolul al XVIII-lea cunoaşte variaţii, fiecare parte de vorbire având un specific aparte. La acest nivel, categoriile gramaticale ale verbului cunosc mai multe realizări, una dintre ele fiind categoria modului verbal. Cele mai multe variaţii se datorează folosirii alternative de forme iotacizate cu cele refăcute, de forme scurte cu cele compuse şi supracompuse.

Vom prezenta o serie de particularităţi ale modurilor verbale într-o veche lucrare de gramatică românească, apărută la Sibiu, în 1797. Lucrarea, al cărei titlu este *Gramatica românească*, aparţine lui Radu Tempea, având ca modele mai multe gramatici redactate anterior, dintre care cea mai de seamă este *Elementa linguae dacoromanae sive valachicae* a lui Samuil Micu şi Gheorghe Şincai. Prezentarea va fi organizată pe structura modurilor gramaticale identificate în gramatica lui Tempea sau la care acesta face referire.

Radu Tempea recunoaşte existenţa a şapte moduri personale şi nepersonale (indicativ, conjunctiv, condiţional-optativ, imperativ, infinitiv şi, deşi nu sunt menţionate printre ele, gerunziu şi supinul, cărora le acordă, uneori forme specifice). Participiul este considerat, asemenea lucrărilor de gramatică anterioare, parte de vorbire distinctă, şi nu mod nepersonal. Şi clasificarea timpurilor verbale reflectă intenţia autorului de a apropia gramatica limbii române de cea latinească:

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

„(1) T i m p u l d e a c u m (*tempus prezéns*) arată oareşcare faptă de faţă, ádecă *eu învăţ*.
[95/58r] (2) T i m p u l c a r e t r e c e a sau c e l c e e r a (*témpus imperféctum*) arată o faptă neîmplinită, între care s-au întîmplat alta, ádecă *eu învăţam*.
(3) T i m p u l t r e c u t sau c e l c e a u f o s t (*tempus perféctum*) arată timpul trecut, ádecă *eu învăţaiu*. Acesta să apleacă în duo chipuri.
Cel dintîi să zice t i m p u l t r e c u t d e s i n e ş (*preterítum perfectum simpléx*), ádecă *eu învăţaiu*.
Cel de al doilea să zice t i m p u l t r e c u t a d ă o g a t (*preterítum perfectum compozitum*), ádecă *eu am învăţat*.
(4) T i m p u l c e l m a i m u l t d e c î t t r e c u t (*tempus pluscvamperfectum*) arata fapta împlinită de tot *[96/58v]* dupe care alta urmeaze, ádecă *eu învăţasem*.
Acesta să apleacă iarăşi în duo chipuri şi să zice:
Întîiu t i m p u l c e l m a i m u l t d e c î t t r e c u t d i n t î i u (*preteritúm pluscvamperféctum prímum*), ádecă *eu am fost învăţat*.
Al doilea t i m p u l c e l m a i m u l t d e c î t t r e c u t d e a l d o i l e a (*preteritum pluscvamperfectum secúndum*), ádecă *eu învăţasem*.
(5) T i m p u l v i i t o r i u (*tempus futurum*) care arată un lucru viitoriu, ádecă *eu voi învăţa*".

În ceea ce priveşte *formele de indicativ prezent* şi de *conjunctiv prezent*, se observă faptul că cele iotacizate alternează cu cele refăcute. Interesant este faptul că Radu Tempea recunoaşte fenomenul iotacizării, recomandând formele refăcute, însă nu este constant cu propriile reguli:

> „La multe locuri s-au obicinuit a să zice în loc de *eu văd, eu văz, şed şez, cad caz, rămîn rămîiu, pun pui, vin viiu, ţin ţiiu* şi altele. Dar mai bine este a să zice *eu şed, eu văd, rămîn, pun, vin, ţin*, căci că să trage de la cuvintele latineşti *sedeo* ([lat.] *sedeo*) *şed, remaneo* ([lat.] *remaneo*) *rămîn, video* ([lat.] *video*) *văd, pono* ([lat.] *pono*) *pun* sau *pon, teneo* ([lat.] *teneo*) *ţin* şi altele" *[125/72v]*.

În text sunt atestate şi forme scurte ale unor verbe de conjugarea I: „*eu usc, tu uşti, eu să usc, tu să uşti, el să uşte" [116/68r]*. Uneori formele slabe sunt dublate de cele tari: „Unele graiuri iau după sine *–ez*, fără de care s-ar putea fi şi apleca, însă pentru mai îmfrumseţarea grăirii să adaogă sillaba *–ez*, ádecă *lucru lucrez, iern iernez, împreun împreunez* şi altele" *[118/69r]*; „ci să împreună cu slogul dinainte, fiind scurtă" *[198/109r]*. Prezenţa în textul gramaticii lui Tempea a acestor forme tari ale verbelor de conjugarea I este fapt dialectal, caracteristic graiurilor ardeleneşti.

Tot la indicativ prezent, verbul *a fi* prezintă numai forme analogice (*sîntem, sînteţi*), iar la persoana a III-a singular, textul înregistrează numai forma *este*.

În ceea ce priveşte *indicativul imperfect*, persoana I singular prezintă forme analogice în *-m*, însă la persoana a III-a plural am înregistrat numai forme etimologice, vechi, fără *–u*: „Ei era" *[99/60r]*.

Cât priveşte formele de *indicativ perfect simplu*, se observă o alternare a formelor slabe de perfect cu cele tari. Există însă şi situaţii în care Tempea, asemenea predecesorilor săi, Samuil Micu şi Gh. Şincai, recomandă atât formele etimologice, cât şi pe cele noi, analogice. Faptul este evident mai ales la conjugarea verbului *a fi* la perfect simplu:

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

„Timpul cel ce au fost de sineş (*preterítum perfectum simpléx*)

S i n g u r a t e c
Eu fuiu
Tu fuş
El fuse sau fu
M u l t o r a t e c
Noi furăm
Voi furăţi
Ei fură sau fuseră” *[99/60r]*

Pentru verbul *a avea*, însă sunt indicate numai forme vechi, asigmatice (vezi şi GALR 2009: 307):

„Timpul cel ce au fost de sineş
S i n g u r a t e c
Eu avuiu
Tu avuşi
El avu
M u l t o r a t e c
Noi avurăm
Voi avurăţi
Ei avură” *[105/62v]*.

Formele de perfect simplu au fost înlocuite de cele de perfect compus, iar locul celor compuse a fost luat de cele supracompuse[1], care au în limba română veche o largă întrebuinţare.

În ceea ce priveşte formele de *perfect compus*, la persoana a III-a singular auxiliarul are forma *au*: „au stat Dáchia” *[II/4v]*; „limba noastră s-au amestecat cu a bulgarilor” *[III/5r]*; „cel mai vechi au fost Ghenádie” *[V/6r]*.

Gramatica românească a lui Radu Tempea consemnează şi forme de *mai mult ca perfect sintetic*, denumit *preteritum pluscvamperfectum secúndum*. El are o paradigmă care se deosebeşte de cea a mai mult ca perfectului perifrastic. Se observă faptul că este generală folosirea formei analogice cu desinenţa *–m* la persoana I singular. La persoanele I, a II-a şi a III-a plural, însă nu apare sufixul analogic *–ră–*: „Noi tăc-usem; Voi tăc-useţi; Ei tăc-use” *[121/70v]*.

Pe de altă parte, *mai mult ca perfectul perifrastic sau analitic*, alcătuit din auxiliarul *a fi* la perfect compus şi participiul verbului de conjugat, reprezintă ceea ce Tempea numeşte *timpul cel mai mult decît trecut dintîiu* sau *preteritúm pluscvamperféctum prímum*. Forma recomandată de gramatician este cea cu verbul *a fi* la imperfect, şi nu la perfect compus:

[1] Vezi particularităţile formelor verbale supracompuse în C. Frâncu, *Timpurile verbale supracompuse în limba română*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, tomul XXIX, anul 1983-1984, p. 23-63.

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

„Timpul mai mult decît trecut dintîiu (*preteritum pluscvamperfectum prímum*)

S i n g u r a t e c	M u l t o r a t e c
Eu eram fost	Noi eram fost
Tu erai fost	Voi eraţi fost
El era fost	Ei era fost” *[100/60^{v}]*.

Unul dintre cercetătorii care au analizat componenţa şi răspândirea formelor verbale supracompuse este Constantin Frâncu (1983-1984: 23-63). Analizând aceste structuri din perspectiva lingvisticii textului, profesorul ieşean arată că perfectul simplu, ca timp al „lumii narate”, a fost înlocuit de perfectul compus, care făcea parte din universul comentat[2]. Specific verbelor aparţinând lumii narate este timpul preterit, adică cel care exprimă o acţiune încheiată în trecut. Perfectul compus trece din planul comentariilor la naraţiune şi ia locul perfectului simplu. La rândul său, este înlocuit de formele supracompuse. De asemenea, Constantin Frâncu subliniază diferenţa dintre raportul temporal exprimat de perfectul compus faţă de mai mult ca perfectul supracompus sau perifrastic:

> „Spre deosebire de perfectul compus *au judecat*, forma *au fost judecat* îndepărtează retrospectiv acţiunea de perspectiva locutorului. Este vorba de o nuanţă pe care limba literară modernă, respingând forma supracompusă de tipul *au fost judecat*, nu o mai posedă” (*ibidem*: 37).

Existentă şi în limba română actuală în diverse graiuri, forma de mai mult ca perfect supracompus subliniază, potrivit aceluiaşi cercetător, „tendinţa spre analitism a limbii române” (*ibidem*).

Cât priveşte *formele de viitor*, Tempea admite şi forme „populare” ale viitorului (vezi şi GLRV 2009: 313):

„Timpul viitoriu (*futúrum*)

S i n g u r a t e c	M u l t o r a t e c
Eu voi fi sau oi fi	Noi vom fi sau om fi
Tu vei fi sau îi fi	Voi veţi fi sau îţi fi
El va fi sau a fi	Ei vor fi sau or fi”

[101/61^{r}].

La persoana I singular forma auxiliarului oscilează între *voi* şi *voiu*: *„eu voiu luoa” [119/69^{v}]*.

Formele de viitor propriu-zis sunt separate de Radu Tempea de cele *de viitor II*. Acesta din urmă este denumit de gramatician *timpul mai mult decît trecut al poftirii*. Pentru celelalte verbe cu excepţia lui *a fi*, Tempea acceptă pentru viitorul al II-lea şi forme cu auxiliarul *a fi* dublu exprimat (la infinitiv şi la participiu) şi participiul verbului de conjugat:

„Timpul mai mult decît trecut al poftirii

[2] C. Frâncu preia de la H. Weinrich distincţia între timpuri narative şi comentative (1983-1984: 25). În prima categorie se încadrează perfectul simplu, imperfectul, mai mult ca perfectul, condiţionalul prezent şi perfect, perfectul anterior, iar în cea de-a doua sunt incluse perfectul compus, prezentul, viitorul I şi II (*ibidem*).

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

S i n g u r a t e c M u l t o r a t e c

Eu voi fi avut sau voi fi fost avut Noi vom fi avut sau vom fi fost avut

Tu vei fi avut sau vei fi fost avut Voi veţi fi avut sau veţi fi fost avut

El va fi avut sau va fi fost avut Ei vor fi avut sau vor fi fost avut" *[107/63^{v}]*.

Formele de persoana a III-a ale viitorului al II-lea sunt sincretice cu cele de prezumtiv, în funcţie de „efectul de sens" (FRÂNCU 1983-1984: 39) pe care îl pot dobândi în context, având valoare de prezumtiv atunci când „locutorul nu este suficient informat sau are o rezervă cu privire la acţiunea realizată de protagonistul procesului enunţat" (*ibidem*). Dat fiind faptul că formele excerptate pentru fiecare mod şi timp în parte se află mai mult în planul paradigmatic al textului, ele fiind notate de Tempea ca exemple care susţin suportul teoretic, nu putem distinge între valoarea viitorului al II-lea şi prezumtiv.

Radu Tempea pune semnul echivalenţei între formele supracompuse cu trei elemente şi cele cu patru elemente. Acestea din urmă sunt create după modelul supracompuselor cu patru forme care aparţin condiţionalului (*ibidem*: 43). Ele sunt numite de către Constantin Frâncu forme de viitor preanterior sau de viitor III, având de asemenea, valoare de prezumtiv. Profesorul ieşean explică felul în care sunt formate, precum şi valorile pe care le pot dobândi în context aceste structuri:

„Extensiunea formelor supracompuse cu patru elemente verbale din sfera condiţionalului în cea a viitorului indicativ se explică prin afinităţile structurale (auxiliarul *a vrea*) şi funcţionale ale celor două microsisteme (condiţionalul este, în ultimă instanţă, un «viitor ipotetic» (...)) Ca şi formele supracompuse de condiţional, cele de viitor apar, în special în perioade ipotetice ca nucleul al propoziţiei subordonate. (...) Întrebuinţate de obicei numai la persoana a III-a singular sau plural, formele de viitor cu patru elemente verbale sunt capabile de a exprima irealul, posibilul, căci viitorul este domeniul posibilului întrevăzut, sau mai bine zis al «lumii posibile». De aici, fenomenul semantic de presupunere în spaţiul enunţiativ al locutorului, de distanţare a sa faţă de acţiunea făcută de subiectul gramatical. Este vorba de acelaşi fenomen pe care l-am constatat la condiţional, cu singura deosebire că «lumea posibilă» evocată de viitor este mai apropiată de lumea reală a locutorului" (*ibidem*: 43-44).

În ceea ce priveşte *conjunctivul perfect*, atrage atenţia la acest timp, pe care Radu Tempea îl numeşte *timpul cel ce au fost*, faptul că auxiliarul se conjugă asemenea unui verb predicativ, fiind, aşa cum arată profesorului ieşean Constantin Frâncu, un auxiliar variabil (GLRV 2009: 315):

„Timpul cel ce au fost

S i n g u r a t e c M u l t o r a t e c

Eu să fiu fost Noi să fim fost

Tu să fii fost Voi să fiţi fost

El să fi fost Ei să fie fost" *[102/61^{v}]*.

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

Tot în categoria modurilor verbale se încadrează şi *condiţionalul prezent* care este conceput de Tempea sub două forme, una denumită *timpul ce era al poftirii* şi una *timpul ce era al împreunării*. Primul dintre ele corespunde condiţionalului prezent actual, în timp ce cel de-al doilea are o formă alcătuită din conjuncţia *de,* verbul auxiliar *a vrea,* conjugat la prezent şi verbul de conjugat la infinitiv. Astfel, forme precum *de vrêm ara eu [111/65^{v}], de vrea ara ei [111/65^{v}]*, specifice mai mult textelor moldoveneşti, sunt incluse de Tempea în categoria condiţionalului.

Condiţionalul mai mult ca perfect este denumit *timpul cel mai mult decît trecut al împreunării*, exprimând pre-anterioritatea în trecut (vezi GLRV 2009: 318 şi 1983-1984: 35) prin forme precum: *Eu aş fi fost băt-ut [130/75^{r}]*; *Ei ar fi fost băt-ut [131/75^{v}]*. Astfel de forme alcătuite din patru elemente verbale sunt numite de profesorul ieşean ,,forme de a treia generaţie" (FRÂNCU 1983-1984: 35), deosebindu-se de formele supracompuse cu trei elemente prin faptul că ,,exprimă un recul mai accentuat în trecut, o preanterioritate faţă de anterioritatea exprimată de verbul regent" (*ibidem*). Aceste repere temporale îl determină pe Constantin Frâncu să-l numească *mai mult ca perfect condiţional* şi să atragă atenţia asupra insuficientei tratări a lui în literatura de specialitate actuală:

> ,,Fireşte, terminologia este tot atât de dificil (sau chiar mai dificil) de reformat ca ortografia, dar a nu face o distincţie terminologică între forme simplu supracompuse de condiţional şi forme dublu supracompuse (*ar fi cântat- ar fi fost cântat*) înseamnă a nu ţine cont de valoarea lor temporalo-aspectuală, aceea de a exprima anterioritatea, respectiv preanterioritatea" (*ibidem*).

Acest timp cunoaşte o răspândire semnificativă în textele narative redactate în secolele al XVII-al XVIII-lea, unde funcţia lui va fi aceea ,,de a lărgi spaţiul locutorial între protagonistul procesului acţiunii şi acţiunea făcută de subiectul gramatical" (*ibidem*: 41).

Imperativul are o flexiune asemănătoare conjunctivului, acceptând şi forme de persoana I plural şi a III-a:

,,S i n g u r a t e c	M u l t o r a t e c
Ar-ă tu	Să ar-ăm noi
Ar-e el	Să ar-aţi voi
	Să ar-e ei" *[111/65^{v}]*.

Verbul *a avea* are la imperativ forma *aibi*: *Aibi tu [106/63^{r}]*, iar verbele ,,*du tu, fă tu, zic, zi tu*" *[132/76^{r}]* sunt recomandate ca fiind literare.

Infinitivul admite şi forme pentru perfect, numit de către Tempea *timpul cel ce au fost şi mai mult decît trecut*: *a fi ar-at [113/66^{v}]*. Infinitivul scurt este folosit foarte des în locul conjunctivului, fiind frecvent în numeroase structuri sintactice: ,,Vrînd cineva o măiestrie a învăţa" *[I/4^{r}]*; ,,trebuinţă a să chivernisi" *[I/4^{r}]*; ,,trebuinţă de a veni" *[II/4^{v}]*; ,,am început a ne nevoi a şti limba bulgărească" *[II/4^{v}]*. Deşi o caracteristică a textelor din această perioadă este de a se înlocui infinitivul prin conjunctiv, am identificat mai multe contexte în care este folosit infinitivul decât verbul la conjunctiv. Acest aspect pune în evidenţă faptul că Radu Tempea este încă tributar vechilor particularităţi morfologice şi sintactice ale textelor

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

româneşti. Exemplele care susţin această idee abundă în text („Graiurile din care să cuprinde vorbirea pot a să lua deosebit” *[5/13^{r}]*). Se pare că aceasta este o caracteristică generală a textelor scrise de reprezentanţii Şcolii Ardelene, aceea de a reînvia folosirea infinitivului (vezi FRÂNCU 1983-1984: 46).

Textul consemnează şi forme de infinitiv mai mult ca perfect, alături de cele de perfect (*A fi ar-at [113/66^{v}]*), create după modelul formelor supracompuse de condiţional şi de viitor. Este vorba de structuri precum *a fi fost avut [108/64^{r}]; A fi fost tăc-ut [124/72^{r}]; a mă fi fost văzut [145/82^{v}]* care vor dispărea din texte în epoca ulterioară (vezi FRÂNCU 1983-1984: 46).

Folosirea formelor supracompuse de condiţional, viitor şi infinitiv în textul gramaticii lui Radu Tempea se datorează probabil şi influenţei gramaticii lui Samuil Micu şi Gh. Şincai, text în care apar cele trei tipuri de supracompuse. Se observă, totuşi, faptul că unele structuri supracompuse frecvente în alte texte, inclusiv în cele de gramatică (supracompuse de conjunctiv, cele alcătuite cu gerunziu) nu sunt folosite în gramatica lui Tempea. De aceea, se poate vorbi despre o selecţie a formelor perifrastice, în sensul utilizării cu precădere a celor care au o întrebuinţare în majoritatea graiurilor româneşti ale vremii. Textul devine astfel mai lizibil, mai uşor de parcurs.

Gerunziul sau *gherúndia* posedă în terminologia lui Tempea o paradigmă pe care autorul o confundă cu cea a infinitivului. Spre exemplu, forme precum *de a fi, întru a fi, pentru a fi [104/62^{r}]*, alături de forme precum *luînd [119/69^{v}]*, alcătuiesc paradigma gerunziului. De asemenea, Radu Tempea introduce printre formele infinitivului şi pe cele de genitiv: „Chipul nehotărîrii [infinitiv n. n. A. D.] *a ninge, a fi nins, ningînd, nins, de a ninge*” *[148/84^{r}]*; „Chipul nehotărîrii *a să nemeri, a fi nemerit, nemerind, nemerit, de a nemeri, nemeritori*” *[149/84^{v}]*. În acelaşi timp, forme de genitiv sunt încadrate în aşa-numitul *participiu lucrătoriu*.

Participiul este considerat o parte de vorbire distinctă de cea a verbului, această încadrare fiind determinată de nevoia expresă de a apropia morfologia limbii române de cea a latinei, aşa cum însuşi autorul admite:

„Partiţipiile nu ar trebui să fie parte a vorbii sau să se ţie, dar fiindcă s-au obicinuit şi la limba latinească a să număra între părţile acestea şi mai vîrtos căce nu face nici o *[150/85^{r}]* sminteală pentru mai bună rînduială a părţilor de căpetenie s-au pus aicea în rînd”.

Interesant este şi faptul că gramaticianul recunoaşte apropierea participiului de adjectiv, datorată flexiunii, dar şi de verb:

„P a r t i ţ í p i a este un nume mutarnic (*nomen adiectivum*) care să naşte de la graiu şi să apleacă ca şi cêlelalte nume mutarnice; cîteodată să pot şi a să comparălui, însă de cêlelalte mutarnice cu atît să deosibeşte, căce îşi ţine numirea timpului său, de la graiu, de la care să trage” *[150/85^{r}]*.

În opinia sa, participiul cunoaşte două tipuri, şi anume *lucrătoriu* sau *actívum*: *învăţînd* şi *pătimitoriu* sau *passívum*: *învăţat*.

Deşi nu este recunoscut printre părţile de vorbire, cu un statut şi caracteristici specifice, *supinul* sau *supinum* este invocat totuşi printre celelalte moduri nepersonale, având drept formă pe *Ar-at [113/66^{v}]*. Verbul cunoaşte în *Gramatica românească* a lui Radu Tempea şi realizări locuţionale. Dintre acestea menţionăm: „a să luoa în seamă” *[84/52^{v}]*; „de ar aduce-o cineva în curăţenie” *[VI/6^{v}]*; „are mai întîiu trebuinţă” *[I/4^{r}]*.

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)

În ciuda numeroaselor neajunsuri de ordin gramatical, terminologic (identificarea numai a cinci moduri verbale, identificarea de forme verbale specifice gerunziului şi supinului fără o încadrare a lor în clasa acestor moduri verbale, amestecul de paradigme-a gerunziului şi a infinitivului-, considerarea participiului ca parte de vorbire distinctă, şi nu ca un mod nepersonal al verbului, amestecul formelor iotacizate cu cele refăcute, alternarea formelor scurte cu cele analitice, a celor slabe cu cele tari, a celor analogice cu cele etimologice, preferinţa pentru formele construite cu infinitiv, în dauna celor alcătuite cu conjunctiv etc.), precum şi a faptului că Radu Tempea este uneori inconstant cu propriile reguli (a se vedea regulile pe care le formulează asupra formelor refăcute, în detrimentul celor iotacizate), autorul se remarcă totuşi printr-o corectă încadrare a faptelor de limbă şi printr-un efort considerabil de desemnare a acestor realizări gramaticale nu doar prin termeni vechi, formaţi prin calchiere, ci şi prin termeni noi, neologici. Mai mult decât atât, este admirabil efortul unui gramatician de la finele secolului al XVIII-lea de a găsi resorturi lexicale pentru a adapta metatermenii gramaticali, împrumutaţi din diverse lucrări străine, la specificul limbii noastre.

Bibliografie:

Drişcu, Andreea, *Gramatica românească a lui Radu Tempea (1797). Ediţie critică şi studiu lingvistico-filologic* (teză de doctorat), încă nepublicată, susţinută public la Iaşi, 2013.
GLRV = Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780),* Editura Demiurg, Iaşi, 2009.
Frâncu, C., *Timpurile verbale supracompuse în limba română*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", tomul XXIX, 1983-1984, p. 23-63.
Tempea, Radu, *Gramatica românească*, Sibiu, 1797.

BDD-V609 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:05 UTC)